

GRAĐA

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 47, godina XXIV
maj, 2019. [str. 71-78]

© Monos 2019

Izvjestaji o kontroli apoteke i trgovačkih radnji u Gračanici

Mina Kujović

Prilog historiji zdravstva u Gračanici, 1920-1925

Prilog sadrži četiri zapisnika o provođenju zdravstveno-sigurnosnih mjera u Gračanici: dva zapisnika o pregledu rada i uređenja u glavnoj apoteci, jedan zapisnik o reviziji trgovačkih radnji, sačinjen prilikom kontrole držanja i prodaje lijekova i otrovnih stvari i jedan Iskaz o kretanju bolesnika u ambulanti. Kontrole su provođene na temelju odluka Ministarstva narodnog zdravlja Kraljevine SHS i iz zapisnika se vidi kako su provođene u Gračanici od 1919. do 1925. godine s ciljem poboljšanja zdravstveno-sigurnosnih prilika. Prilog se zasniva na nekoliko dokumenata, sačuvanih u arhivskim fondovima koji se odnose na zdravstvo, pohranjenim u Arhivu Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: Gračanica, apoteka, kontrola, lijekovi, inspekcija

UVOD

Na stranicama časopisa *Gračanički glasnik* već su objavljivani obimni radovi o historiji zdravstvenih prilika i razvoju zdravstva u Gračanici.¹ U tim priložima autori su se osvrnuli i na razvoj gračaničkih apoteka i apotekarstva kao jedne od veoma značajnijih djelatnosti

¹ Muamera Mujčinagić: Pregled zdravstvenog stanja i karakteristična oboljenja na opštini Gračanica u 1997. godini. *Gračanički glasnik*, IV/8, 1999., 15-30; Omer Hamzić: Razvoj zdravstvene djelatnosti u Gračanici – od ambulante do opšte bolnice. *Gračanički glasnik*, V/10, 2000., 57-102; Muamera Mujčinagić: Ljekari Gračanice – od prve ambulante do Opšte bolnice. *Gračanički glasnik*, V/10, 2000., 102-112; Ismail Hadžiahmetović: Prilog historiji razvoja zdravstvene službe u Gračanici. *Gračanički glasnik*, X/19, 2005., 54-62;

u zdravstvenoj oblasti. Iz tih priloga navodimo samo nekoliko napomena o uređenju apotekarske djelatnosti u prvim godinama nakon završetka Prvog svjetskog rata. Iako je apotekarstvo još uvijek djelovalo u skladu sa uhodanom praksom iz prethodnog austro-ugarskog perioda, postepeno su se uvodili i novi propisi, koje je kreiralo ili donosilo Ministarstvo narodnog zdravlja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (MNZ ZKSHS), u čijem je sastavu bila i Bosna i Hercegovina.² Svaki poratni period je opterećen brojnim problemima, uzrokovanim posljedicama rata, koji su posebno izraženi u oblasti zdravstva, pa i apotekarstva kao njegove prateće djelatnosti. Djelatnost apoteka i apotekarstva u Bosni i Hercegovini najviše je opterećivao nedostatak stručnog kadra i nestašica lijekova. U apotekama su mahom radili stranci, školovani apotekari koji su nakon raspada Austro-Ugarske monarhije napustili Bosnu i Hercegovinu i vratili se u svoje matične zemlje.

Zbog nemogućnosti da se lijekovi i drugi apotekarski medikamenti nabave legalnim putem kod prijeratnih dobavljača, procvjetalo je crno tržište i svi problemi vezani za to. Pored apoteka sa stručnim kadrovima, u prodaju pojedinih medikamenata koji su korišteni za spravljanje lijekova, uključile su se i drogerije koje su vodili nestručni vlasnici. Zbog toga su zdravstveni organi novouspostavljene države, preko Ministarstva narodnog zdravlja KSHS poduzimali opsežne mjere kako bi se nastali problemi bar ublažili, jer se nisu svi mogli za kratko vrijeme trajno otkloniti. Ujedinjenjem jugoslovenskih zemalja u jednu državu, razvoj farmaceutske struke se popravlja, otvaraju se nove apoteke naročito u unutrašnjosti i sve više domaći ljudi, školovani farmaceuti preuzimaju primat u ovoj oblasti. U cijeloj državi apote-

karska djelatnost je u sastavu Ministarstva narodnog zdravlja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (MNZ KSHS), u okviru kojeg je djelovalo Odjeljenje za apotekarstvo. Apotekarska služba u Bosni i Hercegovini djelovala je na temelju apotekarskog zakona iz prijeratnog perioda od 17. oktobra 1907. pod nazivom *Red za ljekarnice u Bosni i Hercegovini*, jer je Zakon o apotekarstvu KSHS obznanjen tek 1927. godine.

Ministarstvo je utvrđivalo apotekarske takse jedinstveno za cijelu Državu. Takse su često mijenjane, a bosanskohercegovačkim apotekama su promjene dostavljane preko Zdravstvenog odsjeka, odnosno Inspektora MNZ putem Apotekarskog gremija. Takse je trebalo preračunavati iz jedne valute u drugu, krunske u novu dinarsku. Apotekari su trebali da se snađu i u novom taksiranju i retaksiranju apotekarskih recepata, da učestvuju u pripremi zakona o apotekarskoj komori i apotekarstvu³, u izdavanju koncesija za otvaranje novih apoteka, zatim da organizuju dvomjesečne apotekarske tečajeve za pripravnike, te da uz nadležnog liječnika ili gradskog fizika provode redovnu godišnju reviziju cjelokupnog apotekarskog poslovanja. Inspekcijски pregled ili revizija apoteka redovno se obavljao u prisustvu predstavnika lokalne vlasti, odnosno nadležnog političkog činovnika.⁴ Apoteke su po definiciji zdravstvene ustanove koje nabavljaju i ispituju lijekove i sanitetski materijal i njima snabdijevaju stanovništvo. U apotekama rade školovani apotekari koji prodaju lijekove i apotekarske medikamente pa pored uloge zdravstvenog radnika, imaju i ulogu prodavca, u čemu se ogleda dvojnost apotekarske struke. Apoteka bi trebala da se sastoji od dijela za prodaju, skladištenje i izradu magistralnih lijekova i poseban dio za konsultaciju sa pacijentima.

2 Ministarstvo NZ KSHS je formirano u Beogradu početkom 1919. godine.

3 Uredba o apotekarskoj komori obznanjena je 1924. a Zakon o apotekarstvu 1927. godini.

4 Arhiv Bosne i Hercegovine (ABH), Zemaljska vlada Bosne i Hercegovine (ZVS) br 22692 od 28. 12. 1919.

Obično je kotarski liječnik sastavljao zapisnik koji je potpisivao i apotekar apoteke u kojoj je vršena kontrola. Prvo su pregledane sve prostorije (apoteka, magacin, laboratorija, te podrum i tavan), sastavljan je pregled zatečenih lijekova, ljekarničkog materijala (po količini), zatim su pregledane stavke apotekarske takse, ormari sa reagensima i knjige u ormarima, te fakture posljednjih nabavki.

ZAPISNICI O INSPEKCIJSKIM PREGLEDIMA APOTEKE U GRAČANICI

Apotekarska djelatnost na području današnje opštine Gračanica i šire nakon Prvog svjetskog rata odvijala se u skladu sa razvojem opštih historijskih i društveno-ekonomskih prilika u širem okruženju, a posebno u Bosni i Hercegovini, što se vidi iz zapisnika prvog kontrolnog pregleda, obavljenog 22. i 23. januara 1920. godine u glavnoj gračaničkoj apoteci, koju je vodio mg farm. Aleksandar Grlić iz Zagreba. Zgradu apoteke Grlić je kupio u proljeće 1919. godine od udovice svog prethodnika, apotekara Njemčeka. Popravio je i preuređio objekat i otvorio novu modernu apoteku, dobro snabdjevenu lijekovima i ostalim farmaceutskim artiklima.⁵

Donosimo integralni tekst zapisnika prvog kontrolnog pregleda ove apoteke, kojeg je zapisničar nazvao "Nalaz":⁶

"Nalaz o pregledbi javne ljekarne u Gračanici dne 22. i 23. januara 1920. na temelju naloga Okružne oblasti u Tuzli br. 11 rezervat od 9. 1. 1920. Pregledba je bila neočekivana te je izvedena po kotarskom nadliječniku dr Katz-u u prisutnosti pristava te ljekarne mag. Pham. Aleksandra Grlića.⁷ Posljedak pregledbe bio je sljedeći: Upravitelja ljekarna nema, jer Aleksandar Grlić, mar. pharm. što ljekarnu vodi,

nema zato kvalifikacije, budući da mu kwin-kvencij nedostaje.

I – Prostor za dispenzovanje–sveopći red i čistoća

Kakvoća prostorije: Ljekarna je u Pašazade mahali u blizni mosta i kolodvora i sastoji se iz oficine (glavne prostorije) koja je 6,30 m duga, 5 m široka i 3 m visoka, dostatno svjetla i zračna te čista. U oficini ima osam polica (repozitorija) od kojih imaju 4 police vrata od stakla, a jedna drvena. Repozitoriji imaju 48 fioka, no one se ne kreću u propisanim punim popuncima. U repozitoriju ima 48 drvenih zaklopčica, s pristalim zaklopcima koji dobro zatvaraju, za spremanje vegetabilnih prašaka i suhih lijekova, kao što i 9 kutija od porculana za masti.

Posude za lijekove iz tabele I imaju natpise od bijelih i crvenih slova na crnoj pozadini dok one za lijekove iz tabele II imaju crvena slova na bijeloj pozadini.

Ljekarije tabele I spremljene su u jednom pretincu ormara za separanda, a taj je pretinac zatvoren voskom koji se može skinuti ključem koji se nalazi u osobnoj pohrani kod pristava ljekarne. Ali je način pričvršćenja daske vrlo primitivan te ga treba što prije dokinuti, što vise, treba se pobrinuti da bude završen poseban ormar, koji se može zaključati, za ljekarije iz tabele I.

Repozitoriji i mnoge spremnice (posude) čine u cjelosti primitivni dojam te bi trebalo ishoditi suvremeni uređaj, čim to kupovne prilike dopuste. U oficini je dovoljno velik stol za receptovanje, a služi ujedno i za dispenzovanje. Tara-vaga je baždarena u godini 1918. Isto su i ostale ručne vage uredne. Od centigram utega nedostaje uteg od 1 centigrama. Pinceta za hvatanje centigram utega isto nedostaje. U jednom pretincu stola pokrivenom

5 Omer Hamzić, Razvoj zdravstvene djelatnosti u Gračanici – od ambulante do opšte bolnice. *Gračanički glasnik*, V/10, 2000., 57-102

6 ABH, Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu, opšti spisi 1920- šifra 104/15/17

7 U apotekama je morao biti prisutan diplomirani farmaceut tokom čitavog radnog vremena, kao vlasnik ili kao upravnik. Mag. farm. Aleksandru Grliću, kako se vidi iz "Nalaza" nedostajao je posljednji ispit koji je položio u Zagrebu 1921. godine.

staklom nalazi se prostor za spremanje kozmetike, pudera i drugih predmeta ručne prodaje. Od ostalih predmeta namještaja valja spomenuti željeznu peć, tri stola za stranke, policu za knjige, jedan pisači stol sa stolicom i ormar za fakture.

II Laboratorij

Duljina 5,80 m, širina 4 m, visina 3.40 m. služi ujedno za spremište, dobro je osvijetljen, sadrži police za ljekarije, željezno ognjište, prešu za pastile i razne potrebštine. U laboratoriji je postavljen i ormar za aparat za reagenciju, ali mu potrebštine nisu uređene. Mikroskop imade.

III – Podrum je dovoljno prostran, siguran od vatre, no vrata nijesu od željeznog lima, nego od drveta, jelke, i goriva.⁸

U skladu sa odlukama državnih organa u Ministarstvu narodnog zdravlja Kraljevine SHS, sanitarni organi su redovno vršili godišnje inspekcije o radu i poslovanju u boscanskohercegovačkim apotekama. Zapisnici o obavljenoj kontroli rada ili reviziji, kako je tada nazivana, od 1922. godine pisani su u odgovarajućim formularima.⁹

Tekst Zapisnika o reviziji apoteke u Gračanici obavljen 1923. godine:¹⁰

Apotekar Mg. Ph. Aleksandar Grlić, vlasnik od 3. 12. 1921. (MNZ 35 281/21, ZO 20352/21) upravitelj je sam vlasnik.

Pomoćnici (adjukti, asistenti i vježbanici): nema

Nalazi u prostorijama apoteke

I–Lokal za disperziranje

1. Kakvoća lokala: Prostrana, dovoljno svijetla i suha

2. Posude za držanje lijekova u apoteci: Posude čiste i uredne

3. Raspored i čuvanje lijekova: Alfabetски raspored; čuvanje uredno

4. Čuvanje otrova i drugih materija: I i II tabela uredno

5. Sto za receptiranje: Prostran i uredno; vage i tegovi potpuno čisti; drugi tegovi uredno II – Laboratorij

Kakvoća lokala: prostrana, dovoljno svijetla

Sprave: čiste i uredno

Aparati reagencija: uredno

III–Prostorije za zalihe (komora za materijal i bilje, tavan za bilje)

Kakvoća lokala: prostrana i svijetla

Raspored čuvanja lijekova: uredno

Čuvanje otrova i jakih materija: Otrovi i jake materije su odijeljeni od ostalog

IV–Podrum apoteke (za lijekove, mineralnu vodu i td.): Nema podruma; U avliji je napravljena

šupa specijalno za ljekarije

V–Soba ili stan za farmaceutske pomoćnika: Nema–Vlasnik stanuje povrh apoteke

- Nalaz u pogledu istraživanih predmeta: hemikalije, droge (mikroskopsko istraživanje) i farmaceutski preparati: Otpremljeni u ZO na istraživanje i 24. 12. 1923. vraćeni su rezultati sa napomenom: Ti lijekovi su odgovarali propisima farmakopeje.” (nap: Navedeni su latinski nazivi poslanih ispitivanih hemikalija i farmaceutskih preparata)

Zavoji se čuvaju u zatvorenom, a kokvoća im je dobra

Serumi su u zatvorenom, a kakvoća je dobra

Pregledanje recepata: “Koliko je meni poznato nije bilo pritužbi glede recepata, odnosno taksiranja istih.”

8 Nedostaje posljedni list Zapisnika. U prilogu zapisnika su abecedni popis naziva 251 lijeka i medikamenta sa navedenom količinom i popratno pismo kotarskog načelnika za Načelstvo tuzlanskog okruga u kojem on još navodi kako za gračaničku apoteku “potrebuje: oleijuoris, kali jodet, natri jadat, santonini, pulvis palpe protogel, bismuth, subnilicu i, xeromorm

9 Reviziono izvještaji su tokom godine uredno sabirani u jedan predmet i adaktirani u nadležnoj službi. Zdravstvenog odsijeka MNZ i Inspektora MNZ.

10 ABH, Zdravstveni odsijek MNZ br. 217775/6. 12. 1923.

- Knjige: *Knjiga recepata, Farmakopeja i taksa, Apotekarski zakon, Knjiga elaboracija, farmaceutske pomoćne knjige: sve posjeduje i sve su uredi*

Sporedni poslovi: *Nema posebne koncesije za prodaju otrova; nema drugih radnji*

Poslovanje u apoteci: *Čitavo poslovanje vrši sam vlasnik*

Napomene: *Apoteka je od 1. 9. 1923. u novoj zgradi u sredini varoši*

*Zapisnik su pročitali i potpisali: Mg Aleksandar Grlić, apotekar i sreski ljekar (potpis nečitak)*¹¹

U zapisniku o obavljenoj reviziji u gračaničkoj apoteci, od 18. 12. 1924.¹² navedeni su skoro isti podaci. Vlasnik apoteke je Mg .ph. Aleksandar Grbić od 9. 9. 1919. Odlukom Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu, br. 163346/19. U apoteci nije bio zaposlen farmaceutski pomoćnik. Za sam lokal je navedeno da je dosta prostran i dovoljno svijetao, posuđe "dovoljno" čisto, raspored "ljekarija u potpunom redu", nema otrova, recepti uredi, vage, tegovi u drugi namještaj u potpunom broju i čisti. Laboratorij i prostorija za zalihe su dovoljne veličine, svijetle, a sprave i aparati uredi. Apoteka nema podrum, ali ima komoru. Recepti i knjige (Knjiga recepata, Farmakopedija i taksa, Apotekarski zakon, Knjiga elaboracija) su prema nalazima inspekcije bile savim uredi. Sve poslovanje u apoteci obavljao je sam vlasnik. Nalaz su potpisali apotekar Grlić i sr. ljekar dr Mrčić. U izvještaju Državnog higijenskog zavoda u Sarajevu–Državnog kontrolnog zavoda o nalazu za ispitivane lijekove apoteke Grlić iz Gračanice piše: "Svi ti lijekovi odgovarali su propisima farmakologije".¹³

...

Godine 1924. sve su oblasne sanitetske uprave dobile naređenje Ministarstva narodnog zdravlja KSHS da se u svim gradovima pregledaju dućani radi nelegalne prodaje otrova i otrovnih stvari. U vezi sa ovim naređenjem formirana su privremena povjerenstva u koja su ulazili sreski poglavar grada, sreski ljekar i jedan od gradskih apotekara. Otrovi koji su pronađeni i nelegalno prodavani u dućanima su oduzeti. Ustanovljeno je da neki trgovci u gradovima drže u svrhu prodaje razne vrste boja za kosu za koju se sumnjalo da je sadržavala otrovne "sastojine" i da u pravilu za to nemaju propisanu dozvolu. Od svakog prodavača je "za mustru" od uzeto oko 20 gr radi hemijske analize. Skoro svi trgovci su navodili da se zeleni kamen (Ferum sulfuricum) oduvijek prodavao bez bilo kakvih dozvola. Kamen nije uziman. Kod nekih slastičara je čak nađen anilin u boji za bojenje kolača pa je uništavan. Apoteke su se, uglavnom, pridržavale Pravila o držanju i prodavanju otrova. U dućanima nisu pronađena nikakva sredstva niti lijekovi za liječenje ljudi.

U skladu sa spomenutim naređenjem obavljen je pregled trgovačkih radnji u kojima su nelegalno prodavane razne otrovne stvari i u Gračanici.¹⁴

Donosimo integralni tekst Zapisnika o pregledu trgovačkih radnji, koji je sastavljen kod poglavara sreza gračaničkog, 18. septembra 1924.godine.¹⁵

Predmet

Pregled trgovačkih radnji u Gračanici u pogledu držanja i prodaje otrova i otrovnih stvari, obavljen na temelju naređenja Velikog

11 Sreski ljekar u Gračanici od 1918. do 1940. godini bio je dr. Ivo (Vicko) Mrčić

12 ABH, Inspektor MNZ, br 2365/25

13 Revizija za 1925. godinu u gračaničkoj apoteci obavljena je 6. januara 1926. Izvještaj je isti kao i onaj za predhodnu 1924. godinu. U apoteci nije bilo apotekarskih pripravnika pa je sve poslove obavljao vlasnik i upravnik Mag Dr. Aleksandar Grlić (ABH, Inspektor MNZ 16554/26)

14 To su najčešće bili: plavi kamen, živa soda, vitriol, amonijak, solna i sumporna kiselina, zeleni kamen, zeleni minium, kanal, cinkvajs, česap, anilinske farbe, kamena soda, veš soda.

15 ABH, Inspektor MNZ br. 2365/25

župana tuzlanske oblasti u Tuzli, odnosno Oblasne sanitetske uprave u Tuzli od 9. augusta 1924. Br. L. Pov. 10/24.

Prisutni članovi povjerenstva: voditelj dr Rudolf Nestlang, sreski poglavar, sanitetski referent: dr Mrčić, sreski ljekar i apotekar iz Gračanice Aleksandar Grlić

Navedeni članovi povjerenstva su obišli u Gračanici sve trgovačke radnje i pregledali u smislu navedenog naređenja i ustanovili da sljedeći trgovci prodaju niže navedene otrovne stvari, kao i ljekarije bez dozvole, te je pronađeno:

Kod braće Rešidbegović: 10 bočica glicerina, 5 boca i 200 gr vode "Srebrenica", plavog kamena, ljute sode

Kod Huseina Kasumagića nađeno je plavog kamena

Kod Omerage Hifziefendića nađeno je plavog kamena i boje u kojoj ima cinka /Cinkvajs/

U firme Širbegović i Šimić pronađeno je ukupno 70 boca neke tekućine za farbanje kose i to 34 bočice sa signaturom I i 34 bočice sa signaturom V/II. Od svake vrste je oduzeta po jedna bočica u svrhu hemijskog istraživanja ove vode. Ostalih 68 bočica spomenute tekućine je firmi ostavljeno uz odredbu da to do dalje odredbe ne prodaju.

Kod trgovca Mujage Muftića nađeno je plavog kamena, zelenog kamena i Havlidžana/Radox galangae/

U trgovca Dimše Nedeljkovića nađen je jedan kg boje u kojoj ima cinka /cikvajs/

U trgovini Nike Petrovića nađeno je plavog i zelenog kamena

U trgovini Jove Blagojevića nađeno je plavog i zelenog kamena.

U ostalim pregledanim radnjama nije nađeno ništa.

Od gore navedenih stvari nije ni jednome trgovcu zaplijenjen plavi kamen i ljuta soda već im je to ostavljeno uz naređenje da imaju

o prodaji voditi knjigu i naknadno zatražiti dozvolu za prodaju ovih artikala.

U braće Rešidbegović nije zaplijenjena voda "Srebrenica" već mu je ostavljena do dalje odredbe sa uputom da ovu vodu nesmiije prodavati.

Svuda je zaplijenjen zeleni kamen i boja u kojoj ima cinka /cinkvajs/ jer su svi spomenuti trgovci navedene otrovne stvari prodavane bez dozvole. Kod braće Rešidbegović je zaplijenjeno 10 boca glicerina, a u Mujage Muftića Radix Galangea i svi zaplijenjeni predmeti su pohranjeni kod poglavara sreza gračaničkog do daljne odredbe.

...

Za 40 godina austrougarske vladavine u Bosni i Hercegovini učinjene su krupne društveno-ekonomske i civilizacijske promjene u mnogim oblastima, pa i na sređivanju opštih zdravstvenih i medicinskih prilika. Bosna i Hercegovina je ipak bila i ostala najzaostajija pokrajina na prostoru moćne Monarhije. Malo je promijenjeno u navikama stanovništva, zdravstveno prosvjećivanje je bilo minimalno i «stvar» entuzijazma pojedinih liječnika, a liječenje u ambulancama i bolnicama postalo je navika samo malog broja gradskog bogatijeg stanovništva.¹⁶ Da ova konstatacija važi i za gračanički kotar potvrđuje Iskaz o kretanju bolesnika u ambulanti u Gračanici za II kvartal od 8. oktobra 1924. godine, dostavljen Inspektoru Ministarstva narodnog zdravlja u Sarajevu. Izvještaj dostavlja Gradsko poglavarstvo, a potpisuju ga sreski poglavar dr Rudilf Nestlang i sreski ljekar dr Mrčić. Izvještaj je prvo dostavljen Sanitaranom odjeljenju pri Velikom županu tuzlanske oblasti, a preko njih i Inspektoru MNZ. U izvještaju je u zadane rubrike upisivan broj pacijenata koji su u proteklom tromjesečju potražili ljekarsku pomoć u gračaničkoj am-

16 Omer Hamzić: Razvoj zdravstvene djelatnosti u Gračanici – od ambulante do opšte bolnice. *Gračanički glasnik*, V/10, 2000., 57-102;

bulanti i kratka pojašnjenja zbog čega im je trebala zdravstvena pomoć¹⁷:

*Konsultacije i krvne bolesti: 4 pacijenta–
bljedoća i malokrvnost*

Zarazne bolesti: 2 pacijenta–influence

Tuberkuloza: 8 pacijenta

Sifilis/leus: 19 pacijenta

Izrasline: 1 pacijent

*Bolesti “moždjenja”: 2 pacijenta su imali
neuralgiju*

*Bolesti oka: 6 pacijenta- strana tijela u oku
u tri slučaja*

Bolesti uha: 2 pacijenta

Bolesti organa za disanje: 9 pacijenta

Bolesti krvožilnih organa: 2 pacijenta

*Bolesti probavnih organa: 32 pacijenta –
kod šest su bolesni zubi, kod četiri usne šupljine,
kod devet akutni katar, hronični katr
kod pet i crijevni paraziti kod osam pacijenta*

*Bolesti mokraćnih i spolnih organa: 4
pacijenta*

*Bolesti kože: 21 pacijent – ekcemi 12, šuga
5 i kraste 4*

*Bolesti organa za “gibanje”: 9 pacijenta –
komentar je da je najviše bolesnih od reume*

Ozljede: 44 pacijenta

Ukupno su 165 pacijenata tokom tri mjeseca potražili pomoć u lokalnoj ambulanti u Gračanici.

ZAKLJUČAK

Iz prezentiranih dokumenata doznajemo nešto više podataka o poslovanju apoteke mr. Grlića u Gračanici, te skromnom nivou

njene opremljenosti i snabdjevenosti medikamentima. Sve to baca više svjetla na stanje zdravstvene zaštite stanovništva u prvim godinama Kraljevine SHS općenito, ne samo u Gračanici. Zanimljiv je i dokument o distribuciji i prodaji otrovnih materijala u gračaničkim trgovačkim radnjama te inspekcijskoj kontroli tih trgovačkih radnji. Prezentirani dokumenti mogu biti poticaj šira istraživanja razvoja apotekarstva i zdravstvenih prilika na ovim prostorima u periodu između dva svjetska rata.

SUMMARY REPORTS ABOUT THE INSPECTIONS OF PHARMACIES AND SHOPS IN GRAČANICA

The presented documents give us an insight into the business of mr. Grlić and his pharmacy, also on the state of the pharmacy itself and the kind of medicaments that it was supplied with. All of this gives us more of an idea about the state of healthcare in the first years of the Kingdom of SHS, and not only about the specific case of Gračanica. Another interesting case is the document about the inspection that was made in the Gračanica shops regarding the sale of toxic materials. The documents that were presented in this article can be seen as a stimulus in the development of pharmacy and healthcare in this area during the interwar years.

17 ABH, Inspektor MNZ 17322/1924

A. Nalaz prostorija Ljekarne.

svježi zrak i čistota.

I. Prostor za dispuzovanje (oficina):

1) Nalazna prostorija Ljekarne je u Sarajevu -
mahal i blizini mosta. Kaldvorska i sastoji se
iz oficine, koje je visinom duga, 5 m široka i 3,40 m
visoka, dodatno projektirana i građena te čista.

U oficini ima 8 police (repozitorija), od kojih
imaju 4 police vrata od stakla, a jedna, što služi
separanda, ima drvena vrata. Repozitoriji imaju
48 fiska, no ove se ne koriste u propisanim punim
prijemima. U repozitorijima ima 48 drvenih
zaključaka i pristalim poklopcima koji dobro
zatvaraju, za spremanje vegetabilnih materija i
društ. lijekova, kao što i 9 kutija od porculana
za materij.

Posude za lijekove iz tabule I ima natpis
od velikih slova na crnoj pozadini dok one za
lijekove iz tabule II ima crvene slova na bijeloj pozadi.
Separanda su odjelito uređena od
ostale Ljekarne.

Ljekarna tabule I uređena su u
jednom pretincu ormara za separanda, a taj
je pretinac zatvoren daskom, koja se može
otvoriti. Uputstva za to su nalazi se u osobnoj
pokrivi kot prostora Ljekarne. Ali je način
priovršavanja daski vrlo primitivan te se treba
isto prije otvoriti, što više, treba se pobrinuti,

125